

*"Manlig expedit.
Exercisfri, god säljare, fullt förtrogen
med alla i en diversehandel å landet
förekommade göromål erhåller
plats genast. Rekom. Uppgift å löneanspråk,
ålder samt fotografi
insändes till
Junsele Handelsaktiebolag..."*¹

Junsele handelsaktiebolag startade sin handelsverksamhet i oktober 1905 med ett aktiekapital på 20000 kr. Bland aktieägarna, vilka köpt aktier a' 100 kronor stycket, fanns hemmansägare, socknens gästgivare, kronotorpare samt flera av skogsbolagens tjänstemän. Som ordförande utsågs inspektorn Adolf Th. Swanström² i Krånge, till revisorer utsågs skogsvaktaren Johannes Johansson och inspektor B. Mildh. Styrelseledamöter var inspektorn A. O. Jonsson, kronojägaren E. Hedman samt bokhållaren Olof Aug. Olsson³.

Bolagets grundsatser var bland annat begränsad kapitalränta, ej utökat aktiekapital, ge återbäring av överskottet i förhållande till köpens storlek samt att i möjligaste mån sälja kontant⁴.

Bolagets affärsidé var att, till en billig penning, tillhandahålla förnödenheter åt skogsarbetarna i nära anslutning till deras arbetsplatser. Det var dock inte bara skogsarbetarna som utnyttjade rörelsens utbud: hantverkare, arbetare och småbrukare fanns också bland kundkretsen.

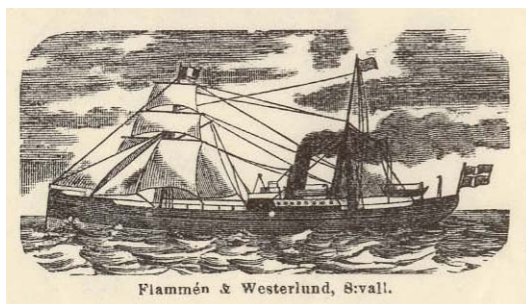
¹ Stockholmstidningen 4 maj 1905

² Född 1874 i Junsele.

³ Född 1882 i Tåsjo.

⁴ Medlemmarna i styrelsen handlade endast på kredit samt betalade en gång per kvartal. Kredithandeln ökade dock för samtliga kunder allt eftersom åren gick.

Varor som beställts sjövägen lastades om i Skedom, strax nedanför Sollefteå, för vidare transport uppefter ådalarna.

Det var många bönder och torpare som åtrådde en extra inkomst och som entreprenörer åtog de sig arbetet att forsla varor till bland annat Junsele socken. De flesta av dessa lasskjutsare hörde hemma i Gårelehöjden, Tarsele och Osele. I folkmun kallades de för Högdartåget och syftade på den långa raden av hästskjutsar som färdades åt ena eller andra hållet.

Den 4 november 1905 fraktade åtta lasskjutsare varor från Selsjöns station till Junsele Handelsaktiebolag. Det var Sellberg, Role'n och Henrikson med var sin forslåde. Tarander och Norlin körde med två slädar vardera. Högdartågets sammanlagda vikt denna dag var 2,6 ton varor.

Högdartågets förbönder fick ofta kontant betalning vid framkomsten, några bytte tjänst mot varor andra tog kontanterna för att använda dem senare.

613

Inlämningsbevis rörande assurerad försändelse.

Å härvarande poststation har denna dag blifvit till befördran inlämnadt ett föref. välgående *2 1/2* adresserat till *Junsele* och *Dahlström & Eriksson* samt med angifvet värde af *Ellman*

(1000) kronor ..... öre; hvarå detta till bevis meddelas.

Befördringsavgift ..... *20* öre.
 Assuransavgift ..... *50* ..

Summa ..... *70* öre.

Blankett nr 134.
(Maj 1902.)

1908

Anmärkning: Anspråk på ersättning för assurerad förklarad försändelse innehållt skall skriftligen anmälas hos Kungl. Generalpoststyrelsen inom ett år efter försändelsens afgång till Postverket, ännu den som icke kommit adressaten tillhanda, men försändelsen skall då vara försändelse till Postverket, ännu erhållande af lösen, om försändelsen ankommit i skadad skick. I fråga om ersättning för assurerad försändelse till utlandet gäller hvad därom i särskilda fall fastgår.

Grossisternas leveranser betalades kontant i förskott eller med kontanter avsända i assurerad brevårsändelse till mottagaren.

Brödet bakades i Näsåker, av bagerskan Märta Blom, och fraktades, säckvis, upp till Handelsaktiebolaget.

”...och är allmänt omtyckt...”⁷

⁷ 23 april 1906 till O. S. Bergström i Åkerbränna.

Förråd i skogens byar.

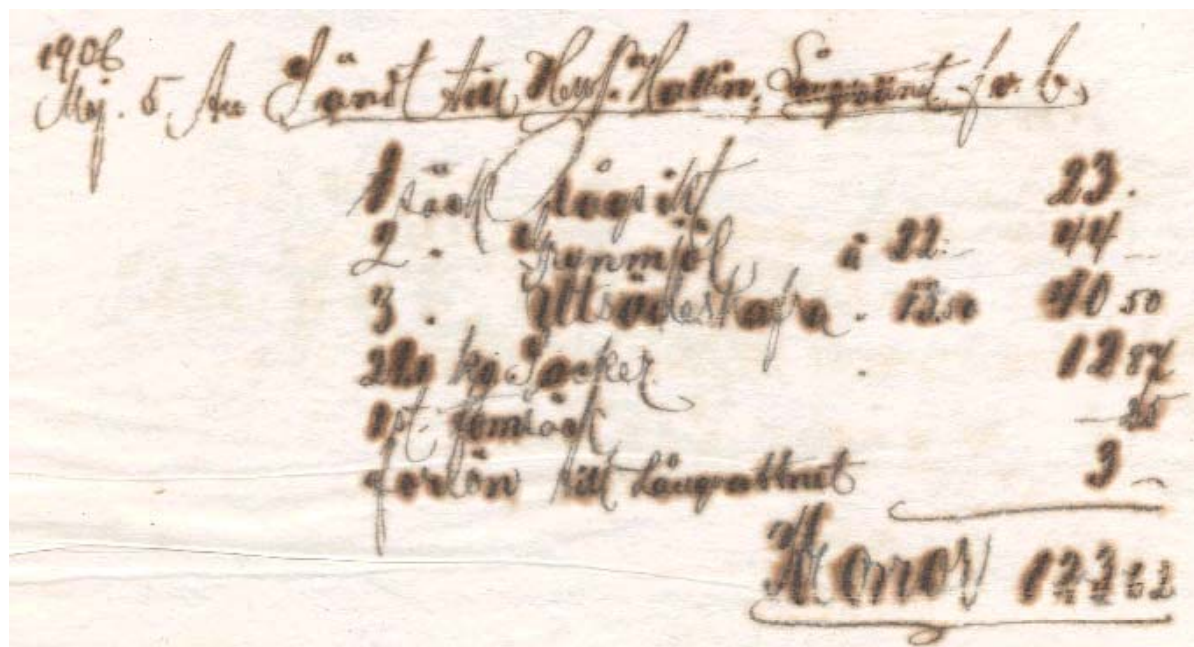
Förråd med framförallt amerikanskt fläsk, kaffe, socker, bröd, mjöl, tobak och snus hade upprättats av O. P. Edin i skogarnas utbyar. Dessa kontakter behölls och varuutbudet utökades med nyttigheter som domestik, vadmal, björntråd, risgryn och kalsonger. Försäljningen skulle endast ske mot kontant betalning:

*”...för att undkomma onödig bokföring och förluster
är nödvändigt sälja endast mot kontant...”⁸*

Transporten sköttes oftast av bönder och torpare som hade ärende till dessa byar. Bonden/torparen fick forlön⁹ per kilo varor som de fraktat och denna forlön samt forlönen från Selsjön och Skedom blev väldigt betungande för ägarna till Handelsaktiebolaget. Många av varorna var tunga och skrymmande, lådorna med amerikanskt fläsk vägde i genomsnitt 240 kilo, kaffe, socker, salt och mjöl kom i skrymmande säckar samt järn- och plåtmanufaktur. Oftast tog bonden/torparen ut forlönen i motsvarande mängd varor.

*”Under så höga forlöner torde Ni ej
kunna sälja socker billigare än lägst
70 öre / kilo...”¹⁰*

Då transportererna gick utanför sockengränsen sändes lasten till närmaste skjutsställe. Där fick mottagaren själv eller något ombud möta upp och forsla varorna vidare. Så blev fallet för L. P. Eriksson i Fjällsjösil, Fjällsjö socken. Varorna som han beställt fraktas till skjutsstationens föreståndare, N. Hallin i Långvattnet.

⁸ 3 april 1906 till O. S. Bergström i Åkerbränna.

⁹ Forlönen var 1 ½ - 2 ½ öre per kilo varor.

¹⁰ 26 april 1906 till August Lind, Västerås.

Ett annat problem var vägarna till skogsbyarna. Dessa var vår, sommar och höst så gott som obefintliga, vintertid gick det dock bättre. I april 1906 var det omöjligt att ta sig fram till Västerås by och varor lämnades i Öfra

*”...försök om möjligt frakta detta därifrån...
osäkert torde vara om vi lyckas få bönder dit upp. Kunde
Ni kanske själf skicka någon...”¹¹*

Priserna var inte alltid enhetliga: forlönen samt lön till förrådsföreståndaren lades på kilopriset och det gick att klaga om priset var för högt.

*”Av And. Nilsson erfar jag det Herrar Söderdahl¹²
säljer till lägre pris än hvad vi gjort.
Vi få naturligtvis sälja lika billigt...
aldrig högre 1 öre Söderdahlarna...”¹³*

En förutsättningen för att få hålla förråd var tillgång till jordkällare, det hårdsaltade, amerikanska fläsket tålde inte alltför varm väderlek.

”...fläsket packas tät och förvaras i källare...”¹⁴

Förrådshandelsbodas upprättades hos August Lind i Västerås, O. S. Bergström i Åkerbränna, Abraham Abrahamsson i Vallen, Sven P. Svensson i Ruske, Frans Hallin i Gulsele, Per Högsten i Öfra och hos Anders M. Eriksson i Osele. Utanför sockengränsen fanns förråd i Fjällsjösil och Tåsjö.

Filial.

Ett år efter starten i Krånge öppnade Handelsaktiebolaget en filial i Hällaström, Åsele socken. Platsen valdes sannolikt på grund av sitt centrala läge: Åsele var kring sekelskiftet 1900 Ådalens största virkesmarknadsplats¹⁵.

---

¹¹ 19 april 1906 till August Lind i Västerås.

¹² Bageri och diversehandel i Krånge by.

¹³ 8 september 1906 till Sven P. Svensson i Ruske.

¹⁴ 19 april till August Lind i Västerås.

¹⁵ Karl Fahlgren 1966 s 167

Lokaler hyrdes av skjutsstationsföreståndaren i Hällaström P. E. Edström: butik, boningshus samt andel i källare.

Som handelsföreståndare anställdes Frans Leonard Eriksson¹⁶, tidigare bokhållare och biträde hos handlanden Erik L. Jakobsson i Krånge. Till sin hjälp hade Eriksson biträdet Martin Vestin.

*” Herr O. Domeij
Anundsjö
War vänlig uppgif Edra lägsta speditioners
Priser å Mjöl, Hafra, Kaffe ...äfvén be vi
om upplysning ang forlöner till Hälla... ”¹⁷*

Under tiden som nya leverantör- och speditionskontakter knöts sändes varor upp från huvudaffären i Krånge till filialen i Hällaström.

*”...Om forlön är högre Anundsjö- Hälla, Selsjön- Hälla kunna vi
häriifrån sända Mjöl, ...
forlönen Selsjön- Junsele är fortfarande 1.75... ”¹⁸*

Resultatet blev att leverantörerna i fortsättningen delade upp beställda varor: allt sändes till Selsjön och där hämtade Högdartåget sin del till Krånge, resten skickades till O. Domeij i Anundsjö för vidare befördran till Hällaström.

Kundkretsen i Hällaström var i stort sett densamma som den i Krånge; det var skogsarbetare, bönder och torpare i Hällaström och närliggande byar och skogskojor. Till största delen skedde handeln via ombud, det var drängar och personer vilka, just då, hade ärende till handelsboden. Kravet på kontant betalning var stor, kredit fick endast ges till personer vilka godtjänats av styrelsen för Handelsaktiebolaget.

¹⁶ Född 1881 i Ed socken V- Norrland.

¹⁷ 8 okt. 1906.

¹⁸ Till Frans L. Eriksson, 6 februari 1907, från bokhållaren O. A. Olsson.

*”Reselebornas timmerkörare för N. J. Eriksson får
du lämna de varor de behöfva. Låt dem kvittera
ut varorna i N. J. Erikssons (Resele Höfven) namn...”¹⁹*

Filialföreståndare Frans Leonard Eriksson skaffade sig så småningom ett eget kontaktnät av grossister och andra leverantörer.

*”Haf godheten sänd med
allra första afgående tåg som ilgods
... 1 st Tonarms- Automat Nr 1. Hälst med
Lotushatt å kronor 106.65 samt
Följande skifvor för densamma: ...”²⁰*

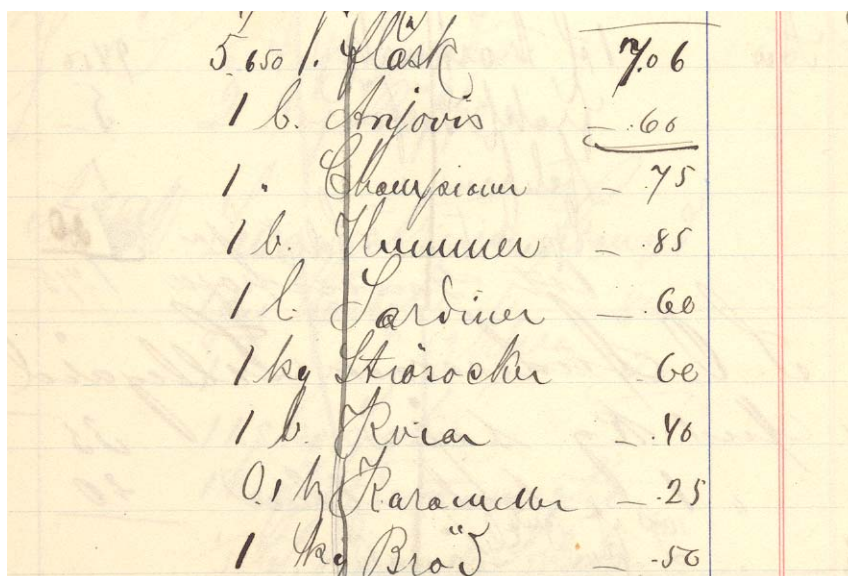
På grund av dyra forlöner var det inte längre ekonomiskt att, till Hällaström, köpa bröd från Näsåker. Under första året etablerade därför Eriksson ett bageri och skötte detta till en början själv, senare anställdes en bagerska²¹

Varor.

Kunderna var som sagt aktieäggande inspektorer och hantverkare, det var bönder och torpare och framför allt skogsarbetare. De handlade för det egna hushållet eller för skogskojornas folk.

Det var främst amerikanskt fläsk, socker, olika sorters mjöl, sirap och tobak och diverse redskap som dessa personer handlade. Skräddare J. P. Asplund behövde domestik, vadmal och fotogen och två av socknens diversehandlare utökade sitt förråd av fläsk och mjöl.

Handelsaktiebolaget hade dock även annat sortiment: apelsiner, kaviar, hummer på burk, finporslin och vardagsporslin, cigarrer av olika sort och prisklass samt cigaretter.

5.650 l. Fläsk	7.06
1 b. Anjovis	.60
1. Champignon	.75
1 b. Hummer	.85
1 b. Sardiner	.60
1 kg Stirocker	.60
1 b. Kaviar	.40
0.1 kg Karameller	.25
1 kg Bröd	.50

¹⁹ Till filialen 19 feb. 1907.

²⁰ Till Skandinaviska Grammophon AB i Stockholm 27 feb. 1908.

Det lite mer exklusiva sortimentet var sannolikt tänkt för skogsinspektorerne själva. Dagkladdarna visar att det ”vanliga folket” sällan eller aldrig handlar dessa varor.

Kvinnorna.

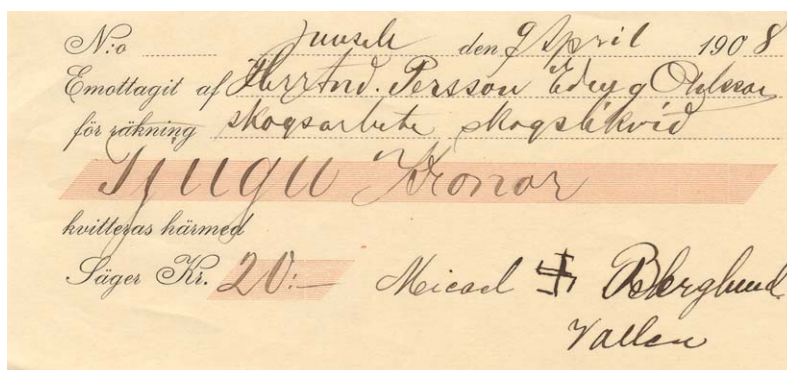
Kvinnornas kreditbesök i handelsboden var fåtaliga. I dagkladdböckerna syns de endast enstaka gånger som bud åt maken. Vid dessa tillfällen antecknades att varorna hämtats genom hustrun, dottern eller genom pigan, hon var således namnlös i bodbiträdets ögon.

Någon enstaka kvinna, med egen kredit, finns dock antecknad: fröken Freja på telegrafstationen i Krånge samt fröken Beda på posten i Hällaström.

Stina Bäcklund, vedsågerskan, sågade och sålde ved till Handelsaktiebolaget. Istället för att få kontanta medel omvandlade hon betalningen till varor och för aprils vedsågning får hon ut en skyffel och ett par pjäxor.

Betalning av varor.

Varorna som handlats på kredit betalades av skogsarbetarna då de fått ut slutlikviden. Detta skedde på våren men kortare påhugg i skogen kunde generera snabbare betalning.

Skogslikviden omsattes genast till matvaror i Handelsaktiebolagets butik.

---

²¹ Ida Jakobsson från Junsele och Å-Liden

Junsele Handelsaktiebolag fanns mellan åren
1905- 1911.

Litteraturhänvisning.

Kopieböcker Junsele Handelsaktiebolag 1905- 1909

Kopieböcker Junsele Handelsaktiebolag Filialen i Hällaström 1906- 1909

Dagkladd Junsele Handelsaktiebolag 1905- 1907

Kassabok Junsele Handelsaktiebolag 1905- 1907

Inventariebok, Junsele Handelsaktiebolag Krånge 1906- 1907

Inventariebok, Junsele Handelsaktiebolag Hällaström 1910

Diverse lösblad Junsele Handelsaktiebolag 1906- 1908

Kassabok från O. P. Edin 1903-1908